

SHOPENHAUER i NIETZSCHE

EL VITALISME

I. Introducció al vitalisme

- Després de Hegel es desenvolupa una filosofia contrària al racionalisme exagerat hegelian. Aquesta filosofia s'expressa a través de corrents molt diverses.
- Una de les línies generals que agrupa diferents pensadors és l'Irracionalisme.
- L'Irracionalisme es tracta d'un pensament on es posa en sospita la raó i es sobrevaloren els sentiments, les passions i l'art com a maneres d'apropar-nos a la realitat, més enllà de la raó.
- Dins d'aquest paradigma racionalista ens trobem amb el vitalisme de Schopenhauer i Nietzsche.

2. ARTHUR SHOPENHAUER (1788-1860)

2.1 Biografia i obres

- Va néixer a Danzig (Polònia) el 22 de febrer de 1788
- Era fill d'un ric comerciant que el va posar al davant dels seus negocis, encara que ell preferia la filosofia.
- La seva mare era una escriptora molt reconeguda en la seva època.
- Quan va morir el seu pare, diuen que per suïcidi, va disposar d'una herència que li va permetre viure còmodament.
- Va estudiar Medicina a la universitat de Göttingen
- Es va interessar aviat per la Filosofia i fins i tot va acabar sent per un curt període professor a la universitat de Berlín.
- Es va interessar per la filosofia oriental, l'hinduisme i el budisme.
- La seva filosofia és una barreja del pensament de Plató i Kant amb el pensament oriental budista i hinduista.
- Va morir a conseqüència d'una parada cardiorespiratòria el 21 de setembre de 1860.

- Les seves obres principals, entre altres, són:

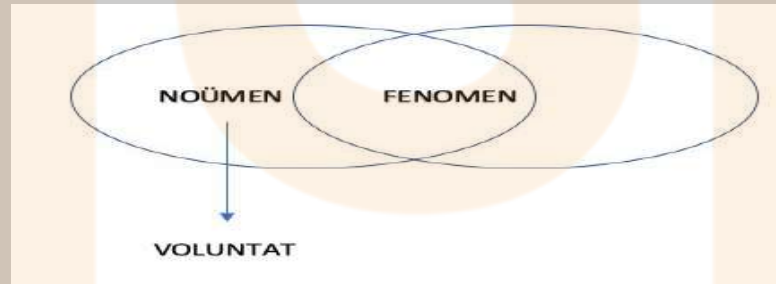
El món com a voluntat i representació (1819)

Sobre la quàduple arrel del principi de raó suficient (1813) [va ser la seva tesi doctoral]

Sobre la voluntat en la natura (1836)

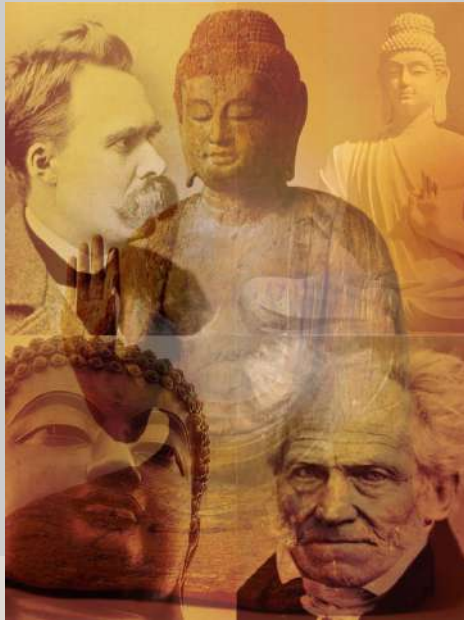
2.1. El món com a voluntat i representació

- El punt de partida de Schopenhauer és el concepte de noümen kantià.
- Per a Kant el noümen és un concepte límit i no pot ser conegut.
- Per contra Schopenhauer considera que el noümen si pot ser conegut, perquè és el jo, és desig, és VOLUNTAT.

- Però voluntat ho és tot, tota la realitat és voluntat d'existir.
- Aquesta voluntat es predica fins i tot dels objectes, que demostren una voluntat d'existir, ja que existeixen i res més, per això són voluntat d'existir.
- Una voluntat que no persegueix cap finalitat, **una voluntat cega**.
- Llavors, quin sentit té l'Univers? Cap ni un, és només voluntat cega d'existir.
- La REPRESENTACIÓ és el món dels fenòmens, que a diferència de la voluntat està subjecta al determinisme de la causalitat.

- La vida humana no té cap sentit més enllà de la simple reproducció.
- Per tant, la conseqüència és que la vida esdevé un patiment constant.
- El que tenim assegurat en la vida és el sofriment i no la felicitat.
- La mort és el gran alliberament, però el suïcidi no és una via de salvació, perquè el suïcidi va contra la voluntat de viure, que és l'essència de la vida.
- El que caracteritza la filosofia de Schopenhauer és el PESSIMISME.

2.3. Els camins de salvació

- Schopenhauer ens presenta la vida sense cap sentit i plena de dolor, la mort com un alliberament, però que no podem buscar en vida, perquè l'essència de la vida és voluntat d'existir.
- Es veu clarament en aquest pensament el vitalisme i l'irracionalisme propi de l'època, ja que el punt de partida són els estats emocionals per sobre de les reflexions de la raó.
- Davant d'aquest panorama desolador, Schopenhauer ens ofereix tres camins o vies de salvació, que ens poden donar pau en un entorn de patiment.

a) Via Estètica

- És el camí de l'art, tan propi de l'irracionalisme.
- L'art ens ajuda a evadir-nos del nostre destí i a gaudir del sentiment artístic.
- De totes les arts, la música és la que més ens pot ajudar a oblidar els problemes de la vida. La música ens permet fugir del sofriment.
- De totes les músiques, la música de Wagner és una de les que millor aconsegueix aquest objectiu d'alliberament.
- En aquest sentit, coincideix plenament amb Nietzsche.

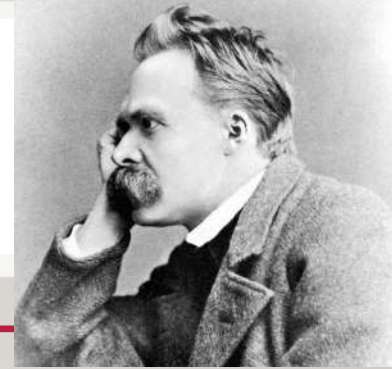
b) Via Ètica

- És el camí on l'ésser humà es dona als altres.
- És un camí altruïsta que a través de l'ajuda als demés ens alliberem del destí tràgic de la vida.
- El valor que caracteritza aquest camí és la COMPASSIÓ, un concepte ètic budista que va influir molt en Schopenhauer.
- Nietzsche mai va participar d'aquesta idea ni d'aquest camí. Considerava la compassió com un signe de debilitat.

c) Via Ascètica

- També el camí ascètic i religiós pot ajudar a trobar un sentit a les coses.
- La religió permet donar sentit a l'Univers en Déu.
- La creença ens fa oblidar la manca de sentit del món i ens ajuda a superar les dificultats.
- De totes les religions, el budisme és una de les que més ens poden ajudar.
- Nietzsche tampoc acceptarà aquest camí i considerarà que la religió oprimeix i dessencialitza l'ésser humà.

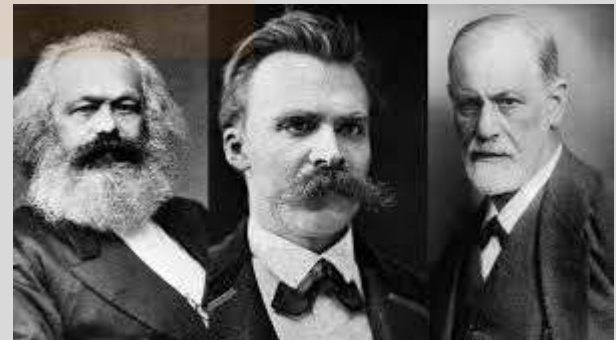
3. FRIEDRICH NIETZSCHE (1806-1873)

3.1. Biografia i obres

- Neix el 15 d'octubre de 1844 a Röcken, un poblet de la Saxònia (Alemanya).
- Era fill de Karl Ludwig pastor protestant i fervent monàrquic i de Francesca Oehler.
- Ambdós eren fills, també, de pastors protestants per la qual cosa respirà des dels primers moments un ambient profundament religiós.
- El seu pare, que patia greus problemes cerebrals, va morir als 36 anys, deixant tres fills: Friedrich, Elisabeth i Joseph. Orfe als cinc anys, és sobre protegit per la seva mare, la seva germana i dues tietes.
- Les relacions amb la seva germana —gelosa i possessiva— han estat força obscures “fue su amiga, confidente, carcelera, verdugo, enfermera y, tal vez, amante” (Fdo. Savater).

- Estudia, primer, a l'escola pública del seu poble, després cursa els estudis d'ensenyança secundària a l'escola de Pforta, on s'educà l'elit alemanya (Hegel, Hölderlin, Schelling, ...)
- Als 20 anys -1864- es matricula a la Universitat de Bonn per estudiar teologia i filologia clàssica, estudis que completarà a la Universitat de Leipzig (65-68).
- Aquí, coneix personalment Schopenhauer i Wagner que li arriben a impactar poderosament.
- Des de molt petit viu sempre acompanyat de la malaltia i del dolor. Els primers símptomes daten de 1856 —tenia dotze anys— i són tan forts que es veu obligat a deixar l'escola per llargues temporades: mal de cap i d'ulls, constipats, reumatisme i més tard paràlisi progressiva, deguda, potser, a la sífilis, de dubtosa procedència, ja que segons alguns dels seus biògrafs —entre ells Miguel Morey que afirma "segons el que jo sé de Nietzsche mai va estar amb dones".

- Els seus amors, gairebé sempre platònics, van ser clamorosos fracassos.
- Degut als seus brillants estudis i a les recomanacions dels seus professors és proposat —als seus 24 anys— per ocupar la càtedra de Literatura i filologia grega a la Universitat de Basilea.
- Anys de vitalitat i de creativitat i d'admiradors. Escriu L'origen de la tragèdia.
- La pèssima acollida a aquesta obra i l'empitjorament de la seva salut, l'obliguen aprendre dues dràstiques decisions: renunciar a la càtedra i peregrinar per diverses nacions —Itàlia sobretot— a la recerca d'un clima càlid i lluminós.
- Un dia -1889-, passeja per una plaça de Turin. Un carreter futeja el seu cavall.
- Nietzsche — el fustigador de la compassió— petoneja el sofert animal en un acte de pietat.
- És l'últim gest conscient que es recorda d'aquest admirador i protagonista de la tragèdia.
- Després —acollit per la seva germana i per alguns amics—, segueixen onze anys de silenci gairebé autista, d'amnèsia i de bogeria.
- Morí —amb una mirada solemne— el 25 d'agost de 1900.

Obres principals:

El naixement de la tragèdia en l'esperit de la música (1872)

Sobre la veritat i la mentida en sentit extramoral (1873)

Humà, massa humà (1878)

Aurora (1881)

La gaia ciència (1882)

Així parlà Zaratustra (1883-1885)

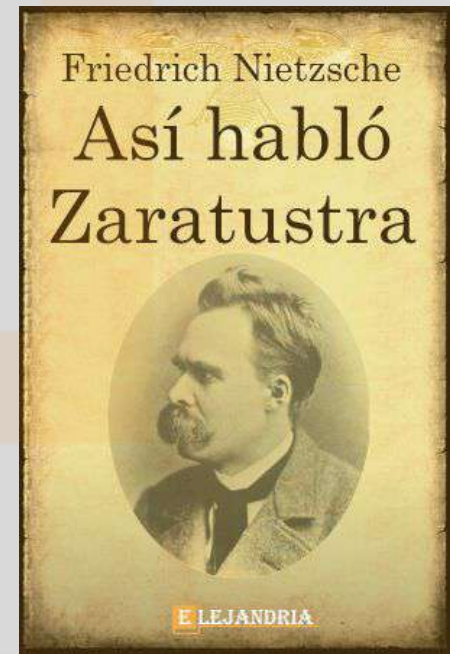
Més enllà del bé i del mal (1886)

La genealogia de la moral (1887)

El crepuscle dels ídols (1888)

L'Anticrist (1888)

Ecce Homo (1888)

Obres PAU:

Selecció de textos de les obres:

- *Sobre veritat i mentida en sentit extramoral*: Secció 1
- *Aurora*: secció 132
- *La gaia ciència*: seccions 125, 341
- *Així parlà Zaratustra*: Primera part. Pròleg de Zaratustra: apartats 3, 4. Segona part: secció XXIV “En les illes Afortunades”.
- *Més enllà del bé i del mal*: Seccions 21, 56, 260
- *Genealogia de la moral*: Part I: secció 10 i el començament de la secció 11 (fins incloure la frase que comença amb “La resposta estricta és aquesta:...”). Part II: secció 24. Part III: seccions 11 (a partir del tercer paràgraf, que comença amb “La idea per la qual es lluita en aquest punt és la *valoració* de la nostra vida...”), 12 i 13.

3.2. El naixement de la tragèdia

- És la primera obra de Nietzsche dedicada a Wagner i inspirada en Schopenhauer (i, per tant, en Kant).
- En aquesta obra Nietzsche ens parla de la TRAGÈDIA.
- La tragèdia representa simbòlicament les dues tendències humanes, els dos oposats que podem trobar en nosaltres mateixos, en la nostra essència.
- A la tragèdia, i a l'essència humana, trobem dos elements oposats:

a) Dionís

- Representa el principi indiferenciat de l'ésser humà.
- Dionís era el déu del vi, de les festes dionisiacs.
- Dionís és el desordre, el plaer, el desenfré, la informalitat.
- És un principi indiferenciat de l'ésser humà perquè a les festes dionisiacs tothom s'embriagava i perdia la seva identitat en la identitat de tots, de la masa, del grup. Es perdien totes les diferències.
- Nietzsche troba en la **música** l'expressió més clara de Dionís.
- Representa també la vida.

b) Apol·lo

- En canvi Apol·lo representa l'ordre, la forma, els límits.
- Es considerat com el principi diferenciat, el que posa límit a Dionís.
- Apol·lo representa les arts plàstiques
- Representa també la raó.

Dionís	Apol·lo
Nit, fosc Voluntat de poder Cosa-en-si L'U primordial Embriaguesa	Dia, lluminositat Raó Aparença-fenomen Multiplicitat Ciència
En la tragèdia	
Música Dansa Cor (poble)	Paraula Diàleg Personatges (reis)

- Per a Nietzsche, la unió d'aquests dos principis en la unitat de la TRAGÈDIA grega simbolitza l'equilibri de la vida, on la raó i l'instint s'harmonitzen.

3.3. El llenguatge. Perspectivisme.

Obra: "Sobre veritat i mentida en sentit extramoral" (1873)

- Nietzsche explica la gènesi dels conceptes, que suposen l'obstacle més gran per a la interpretació de la realitat com a esdevenir de la vida.
- Tota paraula es converteix en concepte des del moment en què deixa de servir precisament per a la vivència original, única i individualitzada, a la qual deu el seu origen.
- Els conceptes són construccions universals que no expressen la individualitat de les coses, que és precisament l'essència pròpia de les coses.
- El concepte congela la realitat i no permet tenir accés a ella, tal com és, individual, concreta i en constant canvi.
- Per tant, no existeix una veritat. Nietzsche critica la concepció clàssica de la veritat, com els conceptes universals.

- El llenguatge no és més que una **metàfora retòrica** que el que fa és representar la realitat a través dels conceptes, però no és la veritat de les coses, no permet l'accés a la realitat que és individual i no universal com els conceptes.
- Segons Nietzsche, no existeix una única veritat sobre una cosa, com en la concepció clàssica de la veritat, sinó tantes perspectives diferents com a subjectes que l'observen.
- Per tant, el coneixement no és més que una perspectiva de les coses. És el que es coneix com a **PERSPECTIVISME** de Nietzsche.
- L'única veritat possible és la VIDA i tot és una perspectiva des de la pròpia vida.

3.4. Crítica a la cultura occidental

Obra: *“La genealogia de la moral”* (1887)

- Sòcrates i Plató van ser els primers que van trencar l'equilibri de la vida al introduir una falsa moral, que valora Apol·lo per sobre de Dionís.
- La crítica de Nietzsche s'adreça a tots els aspectes de la cultura occidental: la ciència, l'art, la religió, la filosofia, la moral, el que és alemany, el socialisme, etc.
- Aquesta crítica es resumeix en la crítica al CRISTIANISME, que representa els valors de la cultura occidental d'herència platònica.
- Nietzsche fa servir un MÈTODE GENEALÒGIC per analitzar el llenguatge i les formes culturals, de manera que pugui denunciar l'opressió dels valors vitals.
- A l'obra *“La genealogia de la moral”* Nietzsche intenta dilucidar «les condicions i circumstàncies en què aquells (els valors morals) van sorgir, en què es van desenvolupar i modificar (la moral com a conseqüència, com a símptoma, com a màscara, com a malaltia, com a malentès...)»
- Per a Nietzsche, Sòcrates i Plató van ser els que van trencar l'equilibri de la tragèdia grega i van crear els falsos conceptes de bé i de mal.
- Posteriorment la religió cristiana, que Nietzsche considerava un platonisme popular, va acabar de instaurar la falsa moral del ressentiment.

- Sòcrates, però sobretot Plató van iniciar la decadència d'occident amb la seva moral, on els instints naturals eren considerats dolents i convertits en un cavall negre que impulsa l'ànima cap al mal.
- Per a Nietzsche, els instints no són dolents, sinó la màxima expressió de la vida que la moral platònica desprecia.

3.4.1. Crítica a la ciència positiva

- Nietzsche considera que la ciència és una matematització d'allò que és real. Una manera de fixar la realitat, de representar-la simbòlicament, però no realment.
- Per a Nietzsche el fet de voler reduir totes les qualitats de la vida a quantitats és un error i ens allunya de l'autèntica realitat.
- La ciència només reconeix la quantitat i el nombre; no sap res de la passió, de la força, de l'amor, del plaer, etc
- La ciència està molt lluny de poder fer judicis valoratius sobre la vida.

3.4.2. Crítica dels valors morals. La Generalogia de la Moral (1a Part)

- Nietzsche ens parla de dos tipus de moral, a partir de la transformació que ha experimentat occident i de la crítica que ell fa.
- Ho fa a l'obra: La genealogia de la moral (1887)
- En aquesta obra aplica el seu **mètode genealògic** per esbrinar l'origen dels termes "Bo" i "pervers".
- En totes les llengües «bo» (gut) va significar primitivament «allò noble i aristocràtic», contraposat a «dolent» (schlecht) en el sentit —no moral— de «simple, vulgar, plebeu».
- Aquestes dues denominacions «bo-dolent» són creades, doncs, pels nobles i poderosos, en la mesura que són ells els que tenen el poder de donar-se i donar noms.
- Malgrat tot, més tard sorgeix una altra contraposició: la de «bo» (gut) i «malvat» (böse), ja de caràcter moral.
- Aquesta nova contraposició s'enfronta a l'anterior, i la desplaça. L'origen històric (ja no etimològic) de tal desplaçament és, segons Nietzsche, el següent: els que eren considerats «dolents» (en 19/23 Nietzsche Full: 20/23 el sentit de «baixos, plebeus») es rebel·len, s'anomenen a si mateixos «bons» i parlen dels «nobles» com a «malvats» (böse).

- Aquesta transformació va ser realitzada pels jueus, i els cristians la van prosseguir. És a dir, els nobles passen ara a ser «malvats», i els «bons» són ara els que abans eren denominats pels nobles com a «dolents» (plebeus).
- La moral sorgeix com a resultat de la «rebel·lió dels esclaus» i és producte d'una «actitud reactiva», del ressentiment. El ressentiment és qui va crear els valors morals d'Occident i és el responsable de l'aparició d'una civilització enemiga de la vida i d'un home «incurablement mediocre».
 - **Moral dels senyors**

És la pròpia dels que diuen “sí” a la vida amb tota la tragèdia que això significa. Els forts, els creadors de valors, etc. (individualisme; és l'autèntica però que no triomfa).
 - **Moral dels esclaus**

S'origina en la por i en el sentiment d'inferioritat. És la moral del ramat (valors tradicionals). Aquesta moral acabarà imposant els seus valors als senyors amb l'ajuda de la religió.
- La inversió de la moral produeix la “mala consciència” (sentiment de la culpa).
- Mala consciència → conseqüència de la repressió de la vida.

- L'autèntica moral és la que prové de la vida. Quan parla d'esclaus fa referència a aquelles persones dèbils que no poden formar-se els seus valors. Necessiten formar un grup. També són dèbils físicament. Creen una societat fonamentada en valors contraris a la vida.
- Aquests valors impedeixen que puguis desenvolupar la teva pròpia vida i fa que t'hagis de reprimir. Domini d'Apol·lo estaria en la morals dels esclaus i el domini de Dionís està en la moral dels senyors.
- Vida és el concepte a partir del qual apareix: moral autèntica (moral dels senyors); essència = voluntat de poder. (és l'expressió de la vida, competir contra els altres).
- Segons Nietzsche el cristianisme representa la inversió de valors i per això l'odia.
- El cristianisme té un líder que està clavat en una creu, cosa que va contra la vida
- Per a ell qualsevol religions van en contra de l'alliberació dels instints naturals i intenten reprimir i per ell això és negatiu.
- Nietzsche entén que l'expressió de la vida és **voluntat de poder**, que és l'expressió màxima de la vida que intenta superar-se.

3.5. El pensament positiu de Nietzsche

3.5.1. La mort de Déu

- L'única manera de recuperar els valors autèntics és matar a Déu. Ho diu clarament, cal assassinar-lo. Déu com a símbol dels valors tradicionals. Simbòlicament acabar amb Déu és acabar amb els valors tradicionals.
- Jjuntament amb Freud i Marx són els tres filòsofs de la sospita.
- Vivim en una societat en la qual els dèbils tenen més poder que els forts. La mort de Déu condueix al nihilisme.

3.5.2 El nihilisme

- Nihilisme prové de nihil= no res i és l'estat de desorientació que té l'ésser humà quan perd els seus valors de referència.
- Sòcrates i Plató van matar els valors de la vida i els éssers humans queden desorientats.
- Com que això s'instaura, al final els considerem normals i vivim en aquesta desorientació. Estem en un estat de nihilisme

- Nietzsche també parla de nihilisme quan mor Déu perquè quedem desorientats ja que ens quedem sense valors.
- Nietzsche parla de dos tipus de nihilisme:
 - a) **Nihilisme passiu:** desorientació i l'estat de buit interior produït per la mort de Déu. Pèrdua dels valors tradicionals que deixen l'home buit.
 - b) **Nihilisme actiu:** és la transmutació dels valors tradicionals i la creació dels nous valors de la vida.

[El nihilisme és la disminució de la voluntat de poder]

- Nietzsche diu que en el renaixement van començar a matar a Déu i l'anem matant lentament des de llavors.

- La mort de Déu i el nihilisme es troben en:

“La Gaia Ciència (1882),

“La Voluntat de poder” (1901) (pòstuma)

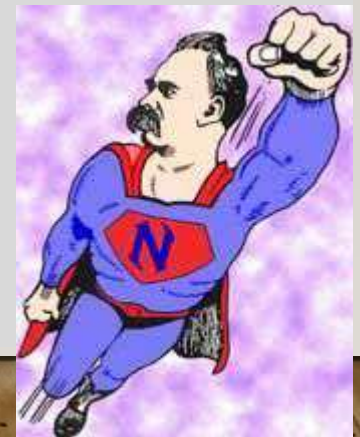
3.5.3. El Superhome (Übermensch)

- L'home és un ésser que ha de ser superat, diu Nietzsche.
- Desenvolupa aquestes idees en: "Així parlà Zaratustra" (1885)
- Zaratustra o Zoroastre va ser el fundador de la religió Persa, el Mazdeisme.
- Nietzsche el presenta com un anticrist que predica l'arribada de l'Ultrahome (Übermensch).

a) **Últim home**: és l'home que està sota el nihilisme passiu, desorientat, que busca una sortida fàcil a la seva situació i es precipita en el plaer, l'hedonisme. És un ésser despreciable, diu Nietzsche.

b) **L'home superior**: encara no és el superhome, però és nihilista actiu, que vol canviar els valors, que critica la moral tradicional, però encara no és creador de nous valors. És **un pont** cap a l'Übermensch.

- L'home superior serà el que donarà pas a l'ultrahome o suprahome.

- Com es farà el pas al superhome?
- Nietzsche ho explica simbòlicament a través d'una triple transformació:

- **El camell:** representa l'animal que carrega. Simbolitza la càrrega dels valors tradicionals que l'esser humà ha hagut de suportar durant segles.

Un dia el camell s'ha de rebel·lar. La moral dels esclaus que oprimeixen els senyors. (la revolució en Marx és similar a la mort de Déu en Nietzsche).

- **El lleó:** representa la mort de Déu, la rebel·lió i la voluntat que ha de tenir l'home per matar Déu. La voluntat de canviar-ho. Però encara no és el superhome.

- **El nen:** el superhome es representa com un nen. Representa la puresa, la visió més sincera de la voluntat de poder de la vida, és un creador de valors. No està sotmès als valors tradicionals. Crea els seus propis valors.

- Quan arribem aquí Déu ja està mort i l'últim home superat (situat entre el lleó i el nen).

- Kant influencia bastant a Nietzsche, tot i que aquest últim està en contra de la moral autònoma kantiana, no pot entendre el concepte de deure.
- Nietzsche parla sobretot en superioritat en termes morals i mentals.
- El superhome és un salt qualitatiu. Compara: la diferència entre el mico i l'home és similar a la que hi ha entre l'home i el superhome.

El suprahome és el sentit de la terra

F. Nietzsche

3.5.4. L'Etern retorn

- La vida ha de ser eterna, no pot acabar. No és possible que després de tot l'esforç per arribar al superhome, tot acabi.
- Per tal de comprendre aquesta necessitat, Nietzsche, en els moments de lucidesa durant la seva bogeria, idea la teoria de l'etern retorn.
- Influenciat pels presocràtics, en especial Heràclit, i posteriorment els estoics (concepció circular del temps) en contra de la idea cristiana que considera l'univers, amb una concepció lineal del temps, on tot comença i acaba en Déu. Intenta recuperar la visió grega (cíclica).
- El temps és infinit, per tant com que la matèria de l'univers és finita i està en moviment, el nombre de combinacions que la matèria pot adoptar és finita i es va repetint de manera infinita. Per tant, tornarem a néixer idènticament igual infinites vegades.
- D'aquesta manera la vida no pot acabar mai. Sempre existirà tot. Un cop hem acabat tornem a començar.
- En Nietzsche la vida = voluntat de poder. S'observa en l'etern retorn. Gran cercle de l'existència. El superhome tornarà a existir. La vida no s'acabarà mai. Tot es tornarà a produir. És materialista, no creu en l'ànima.

- Tot està determinat, de manera que la llibertat no existeix. Tot i que diu que el superhome és la màxima expressió de la llibertat.
- Només podem tenir una sensació de llibertat, sentir la llibertat, acceptant aquest esdevenir circular etern.
- Nietzsche parla aquí de l'amor fati dels estoics. Hem d'acceptar el destí per sentir-nos lliures.

